

YAPISAL FOLKLOR KURAMI BAĞLAMINDA BİR MASAL İNCELEMESİ ÖRNEĞİ

İsmail ABALI ¹

ÖZET

İncelediği metnin içeriğinden ziyade yapısal özellikleri üzerinde duran ve "Morfolojik Yöntem" olarak da bilinen Propp Metodu'nun bir Anadolu halk masalına uygulanacağı bu çalışmada, öncelikle masal türünün genel hatlarıyla özellikleri, halkbiliminin gelişmesine olan faydaları ile ilk masal çalışmaları ve tasnifleri hakkında bilgi verilecek, ardından Propp Metodu'nun esaslarına, çalışma tekniklerine ve daha önce bu yöntemle yapılmış çalışmalara değinilerek bu metot, söz konusu masala tatbik edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Propp Metodu, Yapısalcılık

¹ Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora öğrencisi, İzmir-Türkiye,
ismailabali0986@gmail.com

A STUDYING ON A FOLK TALE ACCORDING TO STRUCTURALIST FOLKLORE THEORY

Abalı, İsmail. "Yapısal Folklor Kuramı Bağlamında Bir Masal İncelemesi Örneği". *idil* 2.10 (2013): 26-40.

Abalı, İ. (2013). Yapısal Folklor Kuramı Bağlamında Bir Masal İncelemesi Örneği. *idil*, 2 (10), s.26-40.

ABSTRACT

In this study, the Propp's Method which also known as "Morphological Method" and usually analyses the formal (not according to contents) features of the texts, will be practised on an Anatolian folk tale. At first, the certain informations about the folk tale, also its features and benefits on developing the folklor and also early studies and classifications of it will be explained before the principles, studying techniques and early studies of Propp's Method will be mentioned. At the end of the study, that method will be practised on the folk tale.

Keywords: Folk tale, the Propp's Method, Structuralism.

GİRİŞ

Bünyesinde genellikle mitik öğeler ile olağanüstü unsurlar barındıran ve çocuklar için eğitici ve eğlendirici, yetişkinler içinse roman/hikaye ihtiyacını giderici (Çıblak, 2005: s. 127) bir halk edebiyatı yaratması olan masallar, inandırıcı özelliğinden uzak bir anlatı türüdür. Başına, ortasına ve sonuna ahenkli birtakım formeller de eklenerek anlatılan masal, yüzyıllarca nesilden nesle aktarılan, anlatıldığı her dönem ve ortamdaki bünyesine malzemeler katan ve ait olduğu toplumun dünya görüşü ile kültürel bazı birikimlerini de sözlü olarak yansıtan bir türdür.

Masalın dünya folklor tarihinde çok önemli bir yeri vardır. Zira "barbar" ve "köylü"lerin folklorik yaratmaları ve halk edebiyatı ürünlerinden yola çıkarak kendi ilkel dönemlerine ait izler bulabilmeyi ve bu konuda detaylı bilgiler toplayabilmeyi amaçlayan Avrupalılar, daha Aydınlanma Devri'nden önce -farklı amaçlarla da olsa- halk kültürü unsurlarını derlemeye başlamışlar; fakat İngiltere'de ortaya çıkan Ossiancilik akımı ve Alman Herder'in fikirleri doğrultusunda ise bu işi bilinçli bir şekilde devam ettirmişlerdir. Bu bağlamda Grimm Kardeşlerin köy köy dolaşarak derledikleri ve 1812'de Almanya'da yayınladıkları "Çocuklara ve Ev Halkına Masallar" adlı çalışmaları, adeta dünya masal araştırmalarına öncülük etmiştir. İsveç idaresi altında milli benliklerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Finlilerin de milli kültürlerini canlandırmalarında, Herder'in fikirlerinden etkilenen iki Finli öğrencinin, köylerden, masal başta olmak üzere çeşitli halk edebiyatı ürünleri bulma gayeleri de etkili olmuştur. Nitekim bu anlayış, ünlü Fin destanı Kalevala'nın derlenip yazıya geçirilmesinde, Finlilerin milli benliklerini geri kazanmalarında ve nihayetinde bağımsızlıklarını elde etmelerinde büyük bir rol oynamıştır. Zengin bir halk kültürüne sahip olan ve folklor çalışmalarının zirveye çıktığı ülkelerden biri kabul edilen Rusya'da da masal çalışmalarına büyük önem verilmiş ve hatta dünyaca ünlü Rus yazar ve şairler, masal başta olmak üzere halk edebiyatı yaratmalarına büyük bir sempati duymuşlardır. Her masalı başlı başına bir şiir sayan Puşkin ile masal, atasözü ve türküler toplum hayatı ve dilinin en güzel biçimde yansıtıldığı mahsuller olarak gören Gogol bunlardan yalnızca birkaçıdır. Siyasi amaçların da etkili olduğu Rus folklor çalışmalarında; Radloff, Katanov, Sokolov gibi Türk folkloruna da büyük katkılar sağlayan araştırmacılar, dünya folklor çalışmalarının gelişiminde önemli rol oynayan bilim insanları olarak öne çıkmışlardır (Başgöz, 2002: s. 1-21).

Masallar, Türkiye'de de halkbiliminin gelişmesine öncülük eden unsurlardan biri olmuştur. Başta I. Kunoş, Ziya Gökalp gibi şahsiyetlerin derledikleri Anadolu masallarının yanı sıra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesindeki Halk Kürsüsü ile Türk Halk Bilgisi Derneği gibi kuruluşların Türk folklor literatürüne

kazandırdıkları masallar, halkbiliminin Türkiye'de gelişmesi ve dikkatleri üzerine çekmesi konusunda büyük bir rol oynamıştır. Masal incelemeleri ile ilgili bilimsel açıdan daha değerli çalışmalara 1950'lerden sonra rastlamaktayız. Nitekim Pertev Naili Boratav ve W. Eberhard'ın "Türk Masal Tipleri" adlı eseri, Türk masalları üzerine yapılmış ilk ciddi araştırma olarak kabul edilmektedir. Daha sonraki yıllarda, Boratav'ın "Zaman Zaman İçinde" ve "Az Gittik Uz Gittik" adlı masal kitapları ve diğer araştırmacılara ait çeşitli masal tezleri ile Türk masalları etrafınca ve çeşitli yöntemlerle incelenmeye başlamıştır (Yıldırım, 1998: s. 290-291).

Türkiye'de ve dünyada folklorun gelişimine büyük katkılar sağlayan masalın ilk tasnif çalışmaları da Avrupa'da yapılmıştır. İlk olması nedeniyle ismini zikredebileceğimiz Alman von Hahn'ın masal tasnifi, kapsamlı ve kalıcı olmasından ziyade kendinden sonraki araştırmalara yol gösterici özelliği itibariyle dikkate değerdir. Masal sınıflandırma konusunda ilk önemli tasnifi ise Anti Aarne yapmış ve masalları; hayvan masalları, asıl halk masalları ve fıkralar olarak üç gruba ayırmıştır (Sakaoğlu, 1999: s. 10-13). Aarne'nin tasnifini geliştirerek yeniden tanzim eden öğrencisi Stith Thompson ise masalları; hayvan masalları, asıl halk masalları, şakalar ve anekdotlar, formülle başlayan masallar ve sınıflamaya girmeyen masallar olarak beş bölümde incelemiştir. Türkiye'de ise Boratav-Eberhard'ın yaptığı tasnif ilk ve en kapsamlı tasnif olarak kabul edilmekle beraber Naki Tezel, Mehmet Tuğrul gibi araştırmacılar da tasnif denemelerinde bulunmuşlardır (Özçelik, 1993: s. 2-8).

Tüm metin merkezli çalışmalarda kullanıldığı gibi halkbiliminde de özellikle 1960'larda kullanılmaya başlanan yapısalci metodun ilk temsilcilerinden bazıları Andre Jones, Lord Raglan gibi araştırmacılar olsa da bu kuramın -özellikle halkbilimi alanında- en önemli temsilcisi olarak Rus araştırmacı Vladimir Propp gösterilmektedir. Nitekim "Masalın Biçimbilimi" adlı eseriyle tüm dünyada ünlenen Propp'un ardından Alan Dundes da yapısal kuramı esas alan çalışmalarıyla adını bu metodun temsilcileri arasına yazdırmıştır (Dorson, 2001: s. 55-56).

Halk edebiyatı yaratmalarının ortak metin özelliklerini belirleyen ve bu özellikleri aynı türden diğer metinlerde de arayan yapısalcıların amacı, tabiri caizse, bir halk edebiyatı metin grameri oluşturmak ve bu grameri tüm halk edebiyatı yaratmalarına uygulayarak adeta matematiksel bir formül elde etmektir. Bu düşünce üzerine çalışmalar yapan yapısalci araştırmacılar, belli bir bölgeden elde ettikleri halk edebiyatı anlatılarının iskeletini çıkarmışlar ve bunu evrensel seviyede uygulamaya çalışmışlardır (Ekici, 2012: s. 78). Zira halkbilimi yapısalci kuramcılarının Propp da aynı düşünceyle 1928 yılında Rus peri masallarını (olağanüstü masallar) yapısı bakımından inceleyip tasnifleyerek bu alanda bir çıkış açmıştır.

Halkbiliminde yapısalci kuram anlayışından evvel araştırmacılar, tüm halk edebiyatı ürünlerinde olduğu gibi masal üzerinde de içerik/tem esaslı bir inceleme metodu uygulamakta idiler. Oysa Propp, bu metodun uygulanmasının bilim insanlarını yanılgıya götüreceğini, masalarda -özellikle de peri masallarında- karşımıza çıkan temlerin/motiflerin birbiriyle çok yakından ilgili olduğunu, yani bu bakış açısıyla ne kadar araştırma yapılırsa yapılsın masallar üzerine yeteri kadar çalışılamayacağını düşünmüş ve bu düşüncesinden hareketle de masalların yapı/biçim olarak incelenip sınıflandırılması gerektiği kanısına varmıştır (Çıblak, 2005: s. 129).

Masalın tarihsel özelliğinden çok, yani aynı niteliklere sahip masalların hangi toplum tarafından nerede ve ne zaman üretilip hangi şartlarla aktarılmış olmasından ziyade, hangi yapısal özellikleri ve buna bağlı olarak da hangi işlevleri barındırdığı ile ilgilenen Propp (Ekici, 2012: s. 81); daha önce derlenmiş 100 Rus peri masalı üzerinde çalışmış ve "Morfolojik Yöntem" ya da "Propp Metodu" adlarıyla ünlenecek çalışma tekniğini "Morfolojiya Skazki" (Masalın Biçimbilimi) adlı eseriyle tüm dünyaya tanıtmıştır.

"İncelemeye aldığı metinlerden yola çıkarak olağanüstü masalların çok renkli çeşitliliği ile tekbiçimliliği olmak üzere iki temel özelliğine dikkati çeken Propp, öncelikle masalların oluşturuca bölümlerini tespit etmiş, ardından bu bölümleri göz önünde bulundurarak masalları birbirleriyle karşılaştırmıştır." (Çıblak, 2005: s. 130)

Farklı gibi görünen, fakat aynı özellikleri ihtiva eden binlerce masalın ortak işlevlerini tespit ederek bu konuda sabit yasalar oluşturmayı ve bu şekilde masalın kökenine daha nesnel yaklaşabilmeyi hedefleyen Propp; yaptığı araştırmalar neticesinde, masallardaki kahraman isimleri ile kullanılan nesnelerin değiştiğini, fakat yapılan işin yani işlevin değişmediğini tespit etmiştir (Çıblak, 2005: s. 130). Bu tespitini ise şu şekilde örneklendirmiştir:

1. Bir Çar, kahramana bir kartal verir; kartal, kahramanı başka bir krallığa götürür.
2. İhtiyar bir adam, Sucenko'ya bir at verir; at, Sucenko'yu başka bir krallığa götürür.
3. Bir sihirbaz, İvan'a küçük bir kayık verir; kayık, İvan'ı başka bir krallığa götürür.

4. Prens, İvan'a bir yüzük verir; yüzükten çıkan iri yarı adamlar, İvan'ı bir başka krallığa götürür (Çobanoğlu, 2010: s. 217).

Propp'a göre masaldaki kişilerin gerçekleştirdikleri eylemlerin her biri bir işlevdir ve bu işlevler, masalın temel kısımları olup değişmez unsurlar olarak nitelendirilmiştir. Bu işlevlerle ilgili olarak da bazı saptamalarını Propp, şu şekilde ortaya koymuştur (Çıblak, 2005: s. 130-131):

1. Kişilerin işlevleri, kim tarafından ve nasıl gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin masalın değişmez ve sürekli ögesidir.

2. Masallarda işlevlerin sayısı sınırlıdır.

3. İşlevlerin sıralanışı hep aynıdır.

4. Bütün olağanüstü masallar, yapılarına göre tek bir tipe aittir.

"Propp'a göre masallardaki fonksiyonlar 31 tanedir ve bu sayıyı aşmaz. Bu fonksiyon ve hareketler masalların değişmeyen unsurları olup, kahramanlar değişse bile hareket ve fonksiyon sayısı sınırlı olduğu için fonksiyonlar bir masaldan diğerine aktarılır. Yani temelde aynı olan hareketler başka masalarda başka kahramanlar tarafından uygulanır. Masallarda bu fonksiyonlar temelde çift olarak karşımıza çıkar, bunların ortaya çıkması neden-sonuç ilişkisine dayandırılır. Her hareket bir sonuç doğurur. Örneğin takip varsa kurtarma sonuç olarak ortaya çıkacaktır; mücadele varsa sonuçta, zafer kazanılacaktır." (Temel, 2005: s. 85)

"Propp, masallarda tespit ettiği 31 işlevi sırasına göre verirken her işlevin içeriğinin kısa bir özetini yapar, ardından işlevi kısaca tanımlar ve şematik karşılaştırmalar yapmayı sağlaması için işleve uygun bir simge verir. Masallar genellikle bir başlangıç durumu ile başlar. Burada ailenin fertleri sayılır ya da geleceğin kahramanı, sadece ismiyle veya durumunun işaret edilmesiyle tanıtılır. Başlangıç durumu, bir işlev olmasa da önemli bir biçimbilimsel öge olarak kabul edilir" ve α ile gösterilir. (Çıblak, 2005: s. 131)

Vladimir Propp'un masallarda tespit ettiği 31 işlev ise şu şekildedir (Propp, 2001: s. 45-89):

1. Aileden biri evden uzaklaşır. (Tanımı: *uzaklaşma*, simgesi β)
2. Kahraman bir yasakla karşılaşır. (Tanımı: *yasaklama*, simgesi γ)
3. Yasak çiğnenir. (Tanımı: *yasağı çiğneme*, simgesi δ)

4. Saldırgan bilgi edinmeye çalışır. (Tanımı: *soruşturma*, simgesi **ε**)
5. Saldırgan kurbanı ile ilgili bilgi toplar. (Tanımı: *bilgi toplama*, simgesi **ζ**)
6. Saldırgan kurbanını veya servetini ele geçirmek için onu aldatmayı dener. (Tanımı: *aldatma*, simgesi **η**)
7. Kurban aldanır ve istemeyerek düşmanına yardım etmiş olur. (Tanımı: *suça katılma*, simgesi **θ**)
8. Saldırgan aileden birine zarar verir. (Tanımı: *kötülük*, simgesi **A**)
9. Kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır; bir dilek veya buyrukla kahramana başvurulur, kahraman gönderilir ya da gider. (Tanımı: *aracılık, geçiş anı*, simgesi **B**)
10. Arayıcı-kahraman eyleme geçmeyi kabul eder ya da eyleme geçmeye karar verir. (Tanımı: *karşıt eylemin başlangıcı*, simgesi **C**)
11. Kahraman evinden ayrılır. (Tanımı: *gidiş*, simgesi **↑**)
12. Kahraman büyü bir nesneyi ya da yardımcıyı edinmesini sağlayan bir sına, bir sorgulama, bir saldırı vb. ile karşılaşır. (Tanımı: *bağışçının ilk işlevi*, simgesi **D**)
13. Kahraman ileride kendisine bağışta bulunacak kişinin eylemlerine tepki gösterir. (Tanımı: *kahramanın tepkisi*, simgesi **E**)
14. Büyü nesne kahramana verilir. (Tanımı: *büyü nesnenin alınması*, simgesi **F**)
15. Kahraman aradığı nesnenin bulunduğu yere ulaştırılır. Kendisine kılavuzluk edilir ya da götürülür. (Tanımı: *İki krallık arasında yolculuk, bir kılavuz eşliğinde yolculuk*, simgesi **G**)
16. Kahraman ve saldırgan bir çatışmada karşı karşıya gelirler. (Tanımı: *çatışma*, simgesi **H**)
17. Kahraman özel bir işaret edinir. (Tanımı: *özel işaret*, simgesi **I**)
18. Saldırgan yenik düşer. (Tanımı: *zafer*, simgesi **J**)

19. Başlangıçtaki kötülük giderilir ya da eksiklik karşılanır. (Tanımı: *giderme*, simgesi **K**)

20. Kahraman geri döner. (Tanımı: *geri dönüş*, simgesi **↓**)

21. Kahraman izlenir. (Tanımı: *izleme*, simgesi **Pr**)

22. Kahramanın yardımına koşulur. (Tanımı: *yardım*, simgesi **Rs**)

23. Kahraman kimliğini gizleyerek, kendi ülkesine ya da başka bir ülkeye varır. (Tanımı: *kimliği gizleyerek gelme*, simgesi **O**)

24. Düzmece bir kahraman asılsız savlar ileri sürer. (Tanımı: *asılsız savlar*, simgesi **L**)

25. Kahramana güç bir iş önerilir. (Tanımı: *güç iş*, simgesi **M**)

26. Güç iş yerine getirilir. (Tanımı: *güç işi yerine getirme*, simgesi **N**)

27. Kahraman tanınır. (Tanımı: *tanı(n)ma*, simgesi **Q**)

28. Düzmece kahramanın, saldırganın ya da kötünün kimliği ortaya çıkar. (Tanımı: *ortaya çıkarma*, simgesi **Ex**)

29. Kahraman yeni bir görünüm kazanır. (Tanımı: *biçim değiştirme*, simgesi **T**)

30. Düzmece kahraman ya da saldırgan cezalandırılır. (Tanımı: *cezalandırma*, simgesi **U**)

31. Kahraman evlenir ve tahta çıkar. (Tanımı: *evlenme*, simgesi **W**)

Propp'a göre bu işlevlerin 7 eylem alanı yani bu işlevleri yerine getiren 7 tip/karakter vardır. Bu masal tipleri ise şunlardır:

1. Saldırgan (Kötü kişi)

2. Bağışçı (Sağlayıcı)

3. Yardımcı

4. Prens ve babası (Aranan kişi)

5. Gönderen (Görevlendiren)

6. Kahraman

7. Düzmece kahraman (Dündar, 2002: s. 116)

Tespit ettiği bu 7 eylem alanı tiplerinden sonra ise belirlediği 31 işlevin; pek çok alt başlığı olduğunu ve bunların kısmen de olsa her masalda bulunduğunu, fakat eksik olsa da sıralarının değişmediğini ve sayısının 31'i aşamayacağını vurgulayan Propp, ayrıca, bu 31 işlevi destekleyici nitelikte olan 4 yardımcı unsur da tespit etmiştir (Günay, 1975: s. 84). Bu unsurlar şunlardır:

- Olaylar arasında ilişkiyi sağlayan bağlayıcı unsurlar
- Hareketlerin maksat ve nedenleri
- Kahramanların ortaya çıkış şekilleri
- Kahramanların vasıfları

Masalların yapısını yukarıda özetlemeye çalıştığımız şekilde belirleyerek tüm dünya masallarının aynı iskelet çerçevesinde oluşturulup daha sonra farklılaşma eğilimi gösterdiğini savunan Propp'un bu metodunu Türk masallarına uygulayan ilk araştırmacı Umay Günay'dır. Elazığ'dan derlenen 70 masal üzerinde bu metodu uygulayan Günay'ın bu çalışması (Elazığ Masalları), bu yöntemin ülkemizde ilk kez uygulanması yönüyle büyük önem taşımaktadır. Günay'dan sonra birçok masal üzerinde uygulanan bu metodun tüm Türk masalları üzerinde de uygulanarak ortak bir masal katalogu oluşturulması gerektiği fikrini de Nilgün Çıblak dile getirmiştir (Çıblak, 2005: s. 134).

Biz de çalışmamızın bu bölümünde, daha önce tarafımızca derlenmiş olan "İki Kardeş" isimli masalı (Abalı, 2011: s. 301-304), Propp yöntemi ile incelemeye çalışacağız. Masalın özeti ve tespit ettiğimiz işlevsel yapısı şu şekildedir:

1. Bir çocuk ve de bir ablası vardır (tanımı: *başlangıç durumu*, simgesi α).

2. Bu kardeşlerin öz anneleri ölür (tanımı: *uzaklaşma*, simgesi β^2).

3. Üvey anne, çocuklardan kurtulmak için babalarını kandırır ve babaları da çocuklarını dağda birlikte odun kesme bahanesi ile evden uzaklaştırır (bağlantı ögesi §).

4. Babaları, dağda, çocuklarına oldukları yerde kalmalarını, kendisinin odun kestiği yere gelmemelerini tembihler (tanımı: *yasaklama*, simgesi γ^1).

5. Çocuklar, akşama kadar beklerler fakat babaları gelmeyince odun kesilen yere gitmek zorunda kalırlar ve babalarının kendilerini terk ettiğini anlarlar (tanımı: *yasağı çiğneme*, simgesi δ^1).

6. Terk edildiklerini anlayan çocuklar, anne-babalarını aramak için yola koyulurlar (bağlantı ögesi §).

7. Anne-babalarını arayan çocuklar, üç tane çadırı karşılaşırlar. Aç oldukları ve bu nedenle sağlıklı karar veremedikleri için ekmek kokusu gelen çadıra gitmeye karar vererek aldanırlar. Zira anne ve babaları duman tüten çadırdadırlar (tanımı: *aldatma*, simgesi η^3).

8. Ekmek kokusu gelen çadıra gittiklerinde bir dev karısı ile karşılaşırlar (bağlantı ögesi §).

9. Dev karısı, bunları evine davet eder ve önlerine kene kavurması getirir. Çocuklar da bunu yemek zorunda kalırlar (tanımı: *suça katılma*, simgesi θ^2).

10. Yatma zamanı geldiğinde dev karısı, küçük çocuğun kendisiyle beraber uyuması konusunda ablasını ikna eder (bağlantı ögesi §).

11. Dev karısı, sabaha kadar küçük çocuğu yiyip bitirir (tanımı: *kötülük*, simgesi A^{17}).

12. Sabahleyin ablası, kardeşinin nerede olduğunu sorunca dev karısı, çocuğu karıncaların yediğini söyler (bağlantı ögesi §).

13. Dev karısı, kahvaltı için kene toplamaya gideceğini söyler ve çocuğun ablasını evde tek başına bırakır (tanımı: *aracılık*, simgesi B).

14. Evde tek başına kalan kız, bir küpün içinde duran ve belinden aşağısı yenmiş bir kızla karşılaşır (bağlantı ögesi §).

15. Küpün içindeki kız, çocuğun ablasına neden hala burada beklediğini sorar ve dev karısının, kardeşini yediğini, kaçıp gitmezse kendisini de yiyeceğini söyler (tanımı: *bağışçının ilk işlevi*, simgesi D^2).

16. Kız, peşinden dev karısı gelirse onunla nasıl başa çıkacağını sorunca küpün içindeki kız da orada bulunan tıraşı, bıçağı ve sabunu almasını ve kendisini

takip etmesi durumunda dev karısına bu nesneleri atmasını söyler (tanımı: *büyülü nesneler*, simgesi: **F¹**).

17. Söylenen nesnelerle birlikte kaçmaya başlayan kızı görünce dev karısı da peşinden koşmaya başlar (bağlantı ögesi §).

18. Dev karısının kendisini takip ettiğini gören kız, sırasıyla tırağı ve bıçağı atar. Her tarafın tarak ve bıçak gibi olmasına rağmen dev karısı yaralı da olsa kızı takip etmeyi sürdürür (tanımı: *çatışma*, simgesi **H**).

19. Dev karısından kaçan kızın son olarak sabunu atması ve her tarafın deniz olması sonucunda dev karısı boğularak ölür (tanımı: *zafer*, simgesi **J¹**).

Sonuç

Sonuç olarak; işlevsel yapısını tespit etmeye çalıştığımız *İki Kardeş* masalının başlangıç durumu (**α**) ve bağlantı öğelerinin (§) dışında, ortaya çıkan işlevlerini;

$$\beta^2 \gamma^1 \delta^1 \eta^3 \theta^2 A^{17} B D^2 F^1 H J^1$$

şeklinde bir şemayla gösterebiliriz.

Yapısal özelliklerini incelemeye çalıştığımız masalın, Vladimir Propp'un görüşleriyle benzer özelliklere sahip olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız. Zira Propp'un masallarla ilgili öne sürdüğü birtakım tezler, *İki Kardeş* masalında da karşımıza çıkmıştır. Propp'a göre masalların ortak işlevleri tüm masallarda tam olarak bulunmayabilir, fakat masalın işlev sayısı kaç olursa olsun işlevlerin sırası kesinlikle değişmez. Bizim elde ettiğimiz bulgular da bu iddia ile paralel bir nitelik göstermekte olup incelediğimiz masalın işlev sayısı 11'dir; ayrıca bu işlevlerin sırası, Propp'un ortaya koyduğu masal işlevleri ile tam olarak örtüşmektedir.

İşlevlerini belirlediğimiz bu masalın işlev alanları yani işlevleri yerine getiren karakterler ile Propp'un ortaya koyduğu 7 *eylem alanı* olgusu da kısmen örtüşmektedir. Zira masalımızda, işlevlerin Propp'un belirlediğinden eksik sayıda bulunmasının doğal sonucu olarak da eylem alanlarının kısmen uyuşması hiç de yadırganmaması gereken bir durumdur. Bu nedenle masalımızda, bu 7 eylem alanı dahilindeki karakterler;

kahraman: küçük çocuğun ablası

saldırgan (kötü kişi): dev karısı

bağışçı (sağlayıcı): küpün içindeki kız

aranan kişi: üvey anne ve baba

olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

ABALI, İsmail, (2011), Koçarlı Halk Kültürü, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

BAŞGÖZ, İlhan, (2002), "Giriş", Sibirya'dan Bir Masal Anası (2. Baskı), (Yazar: Mark Azadovski), (Çev: İlhan Başgöz), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s: 1-43.

ÇIBLAK, Nilgün, (2005), "V. Propp'un Masal Çözümleme Metodu", Türk Dili, S. 638, s. 127-140.

ÇOBANOĞLU, Özkul, (2010), Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş (5. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları.

DORSON, Richard M., (2011), Günümüz Folklor Kuramları (2. Baskı), (Çev: Selcan Günçayır, Yeliz Özay), Ankara: Geleneksel Yayınları.

DÜNDAR, Hülya, (2002), "Vladimir Propp ve Masalın Biçimbilimi", Milli Folklor, C. 7, S. 55, s: 115-118.

GÜNAY, Umay, (1975), Elazığ Masalları, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi.

EKİCİ, Metin, (2012), Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (9. Baskı), (Editör: M. Öcal OĞUZ), Ankara: Grafiker Yayınları.

ÖZÇELİK, Mehmet, (1993), Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma, Konya: Selçuk Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi, C. I.

PROPP, Vladimir, (2001), Masalın Biçimbilimi-Olağanüstü Masalların Yapısı (2. Baskı), (Çev: Mehmet Rifat, Sema Rifat), İstanbul: Om Yayınevi.

SAKAOĞLU, Saim, (1999), Masal Araştırmaları, Ankara: Akçağ Yayınları.

TEMEL, Süreyya, (2005), "Propp Metodu ve Bir Karagöz Metnine Uygulanması", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, S. 8, s: 85-106.

YILDIRIM, Dursun, (1998), Türk Bitiği, Ankara: Akçağ Yayınları.

İki Kardeş Masalı

Bir varmış bir yokmuş. Bir ablasıyla bir oğlan varmış. Bunların kendi anneleri ölmüş. Babaları bir daha evlenmiş. Babaları dağdan odun edip satarmış, geçimlerini böyle sağlarmış. Dağlarda çadırları varmış. Üvey anaları babalarına demiş ki:

— Buradan gidelim, para kazanamıyoruz buradan. Başka dağlara gidelim, odunu orda keselim. Çocuklarını da azıt gel (bırak gel) demiş. Babaları da kabul etmiş, çocuklarını almış odun kesmeye gitmiş. Adam çocuklarına:

— Siz burada oynayın, ben karşı dağda odun keseceğim demiş, gitmiş. Adam bir kabağın içine kittir² katmış, ağacın başına asmış, çocuklar kansın diye. Adam eve gelmiş ve karısıyla beraber çadırı söküp kaçmışlar. Çocuklar da dağda oynuyorlarmış. Akşam olmuş, babaları yok. Odun kesilen yere varmışlar, kabağın içinde bir kittir “tak tak” diye ses çıkarıyor. Aramışlar ama bulamamışlar babalarını. “Tak tak kabacık, bizi aldatan zalim babacık” diyip eve gelmişler. Bir bakmışlar ki çadır yok. Anaları babaları gitmiş. Onlar da ne etsin orada kalıvermişler. Üvey anası ocağın içine b.kunu gömmüşmüş. Kız da koltuğunun altına almış b.ku yermiş. Kardeşi:

— Abla ne yiyorsun, ben de acıktım demiş. Ablası da:

— Koltuğumun altına koparıyorum da yiyorum gülüm, demiş. Çocuk da koparayım demiş etini, acırmış. Neyse yatmışlar, sabahleyin kalkmışlar. Gide gide bir tepeye varmışlar. Bir bakmışlar ki aşağıda üç tane çadır varmış. Birinde ateş yanıyor, birinde duman tütüyor, birinde de ufra³ kokuyormuş. Ateş yanan yere gitseler ana babaları ordaymış. Ablası:

— Ufra kokan yere gidelim kardeşim, orda karnımızı doyururlar demiş. Bir varmışlar ki yedi kelleli, koca bir dev karısı evin içinde yuvarlanıyormuş:

² Bukalemuna Koçarlı/Aydın yöresinde verilen bir isim.

³ Koçarlı/Aydın'da ekmeğe ve ekmek kırıntılarına verilen bir isim.

— *Geliverin çocuklarım geliverin, kene kavurdum. Beraber yiyelim demiş. Varmışlar, yemişler, içmişler. Akşam yatacakları vakit ablası:*

— *Biz iki kardeş yatarız, demiş.*

— *Olmaz, demiş dev karısı. Ben kucağımda yatırırım onu, demiş. Kardeşini almış kucağına, ablası başka odada yatmış. Bir ısırılmış kardeşini, çocuk bağırırmiş. Dev karısı da:*

— *Gidin kara karıncalar, ısırmayın benim çocuğumu dermiş. Ablası:*

— *Ne oldu kardeşime dermiş, dev karısı da:*

— *Kara karıncalar ısırıldı, sen yat demiş. Böyle böyle sabaha kadar tüketmiş çocuğu. Sabah kalkmışlar, ablası:*

— *Nerde kardeşim demiş. Dev karısı da:*

— *Kara karıncalar yedi, tüketti kardeşini demiş. Ben kene toplayayım geleyim, beraber yeriz demiş. Gitmiş. Orda da bir küpün içinde bir abla varmış. Dev karısı belden aşağısını yemiş, belden yukarısı duruyormuş. Kıza:*

— *Sen niye bekliyorsun burada, kardeşini yedi seni de yiyecek durma kaç demiş. Kız da:*

— *Arkamdan gelirse ne edeyim demiş.*

— *Oradan bir tarak, bir bıçak, bir de sabun al demiş. Arkandan gelirse evvela tarağı, ondan geçerse bıçağı, ondan da geçerse sabunu at demiş. Kız almış bunları, kaçıyorken ardına bir bakmış, dev karısı da yuvarlana yuvarlana geliyormuş. Kız tarağı atmış her yaka tarak olmuş. Dev karısı:*

— *Kız sen nasıl geçtin buradan, demiş. Kız da:*

— *Ellerimi yardıra yardıra, ayaklarımı yardıra yardıra geçtim demiş. Dev karısı da geçmiş. Her yanı kan, yine geliyormuş. Kız bu sefer de bıçağı atmış. Her yaka bıçak olmuş. Dev karısı yine:*

— *Kız sen nasıl geçtin buradan demiş. Kız da:*

— *Ellerimi dildire dildire, ayaklarımı dildire dildire geçtim demiş. Dev karısı da geçmiş. Her yanı kan, yine geliyormuş. Bu sefer sabunu atmış. Her yaka deniz olmuş. Dev karısı:*

— *Kız, sen nasıl geçtin buradan demiş. Kız da:*

— *Belime kasnak taktım da öyle geçtim demiş. Dev karısı da beline takmış kasnağı, atlamış denize. Boğula boğula ölüp gitmiş. Masal da burada bitmiş.*